

Çorum Haberleri

Zafer bayramı :

Türklüğü bu günki benlik ve İstiklâline kavuşturan 30 Ağustos zafer bayramı münasebetiyle resmî müesseseler, Parti, Halkevi binaları, dükkân ve mağazalar bayraklarla süslenmiş, saat 10,30 da garnizon komutanlığında kutlulama töreni yapılmıştır.

Saat 11 de Atatürk Anıtına gidilerek Vilâyet, Askerî Garnizon Komutanlığı, Belediye, Halkevi taraflarından çelenkler konulmuş, evimiz bandosunun çaldığı İstiklâl evimiz bandosunun çaldığı İstiklâl marşını müteakip Üstteğmen Cemâl Erbil tarafından günün önemini belirten heyecanlı bir söylev verilmiştir.

Saat 17 de şehitler abidesine gidilerek aziz şehitlerimizin müba-

rek hatıraları hürmetle anılmış, manevî varlıkları saygı ile selâmlanmıştır.

Halkevi meydanında, Bando, Davul ve Zurna ile marşlar, yerli havalar çalınarak şenlikler, Evimiz Spor Kolu tarafında çeşitli idman gösterileri yapılmıştır.

Gece her taraf aydınlatılmış, Evimiz salonunda verilen balo neş'eli bir hava içinde geç vakte kadar devam etmiştir.

Sayın Hamit Zübeyr Kuşay Çorumda

Sayın bilginimiz, Umum Müzeler Müdürü Hamit Zübeyir Kuşay ve arkadaşları bayram tatilinden istifade ederek şehrimize gelmişler, kültürel araştırma ve incelemeler yaparak Alaca Hüyüğe avdet etmişlerdir.

ÇORUMLU

Çorum Halkevi Dil ve Edebiyat Şubesi Tarafından
Ayda Bir Çıkarılır

Te'sis Tarihi : Nisan 1938

SAYI : 41

1 I Teşrin 1943

Basıldığı yer : Çorum Vilâyet Matbaası

MES'UL MÜDÜR : NURİ UĞUR

— Çorum Vilâyet Matbaası —

ÇORUMLU

Çorum Halkevi Dil ve Edebiyat Şubesi Tarafından
Ayda Bir Çıkarılır

Sayı : 41

1 1 Teşrin 943

Kuruluşu: Nisan 938

İÇİNDEKİLER

	Sahife
1 — Bizim Teslisimiz	Ziyya Ataman 1211
2 — Partimiz	Ferit Dedebaş 1213
3 — Ahiler : Terim ve Törenler	Nazmı Tombuş 1216
4 — Ölsem diyorum «Şiir»	Yaşar Nezihe Bükülmez 1222
5 — Muasir ahlâkın menşei üzerinde bir tetkik	Kemal Onsun 1223
6 — Çorumun eski çocuk oyunları	Lütfi Ünsal 1228
7 — Cönklerden derlemeler	Eşref Ertekin 1231
8 — Çorumun eski yemek ve mutbahları	Nazmı Tombuş 1238
9 — Çorumlu maniler	Eşref Ertekin 1241
10 — Çorum haberleri	Vesikalar 1242

Bizim Teslisimiz

Ortaokul Müdürü
ZİYA ATAMAN

Cumhuriyet Halk Partisinin 20 inci yıldönümünü Çorum Parti binasının mütevazı ve samimi salonunda büyük sevinçle kutladık; geçmiş kara günlerimize bir gözattık; bizi karanlıklardan nura kavuşturanları saygı ile andık.

Ne idi o kara günleri. Düuya huzur ve sükûn içinde yaşarken ordularımız çöllerden karlı dağlara, yalçın tepelerden havasız vadilere sürükleniyor. Yurdun öz yavruları bu mezbahalarda öldürülüyordu.

Yalnız malûllerle anaların kaldığı Anadolu'nun çıplak bağ-

rında bakımsız halkı hastalıklar kırarken, kemirecek iskelet alyan sırtlanlar ve sultanlar da halkı sırf kendi nefis nefisleri için soymakta kusur etmiyordu. Daha sonraları yurt her taraftan istilâ edildi. Akla gelmedik facialar başladı; dört bucak, inliyen Türk'ün feryat ve figaniyle doldu.

Tarihin her karanlık devrinde karanlığa başegdirici başlar yaratan Türk gene başını buldu: Ebedî Şef Mustafa Kemal ve onun fedakâr ve vefakâr arkadaşı Millî Şef İnönü Türk ufuklarına doğdu.

Kahramanlık örnekleri yaratmak için yaratılan Türk, İstiklâl savaşı destanını yarattı; Yurt kurtarıldı; İstiklâl kazanıldı. Fakat iş şimdi daha çetin bir safhaya girmişti. Taassubun kara pençeleriyle ezile ezile körleştirilmiş bir halk kitlesi, harabeye çevrilmiş bir vatanla karşı karşıya idik. Müdafaai hukuk adıyla Büyük Şefinin buyruğunda İstiklâl kavgasını yapanlar daha büyük bir savaşa mecburdurlar. Bu, yurdu mes'ut bir yuva yapmak, halkı cehaletten, karanlıktan kurtarma savaşıydı.

İstiklâl savaşını başaran Müdafaai hukuk, bu yeni ve çetin işi de üzerine alıyor, bu defa Büyük Önder'in işaretiyle Halk partisi adıyla ortaya atılıyordu. Yeni parti, dört elle değil, altı nurlu koluyla yurdu ve halkı kucakladı. Yalnız vatan aşkıyle, yalnız halk sevgisiyle çarpan kalplerin teşkil ettiği

aziz Partimiz, ilk verimini saadeti-mizin kaynağı olan Cumhuriyet'le verdi. Ve kendisi de CUMHURİYET HALK PARTİSİ adını aldı.

Artık yurt imar ediliyor, demir ağlar döşeniyor, ülkeler arasındaki mesafeler kaldırılıyor; kıyafette, düşüncede, harfte, dilde inkılâplar başlıyor ve başarıyor-du. Ve gene bu büyük ve aziz teşkil, dünyanın her yerinde ateşler fişkirirken yurdumuzu cehennem ortasında bir cennet gibi yaşattı; her akından kordu ve koruyor.

Partimiz bütün enerji kaynağını yurt ve halk'tan aldığı gibi, yurt ve halk ta Parti'nin mukaddes eliyle yükseliyor: Yurt, halk ve Partiyi bu gün birbirinden ayırdetmek imkânsız oldu.

İşte bizim teslisimiz! Biri üç ve üçü bir olan hakikat güneşi:

YURT. HALK ve PARTİ.....

Partimiz

Ferit DEDEBAŞ

9 Eylül 1943 Partimizin kuruluşunun yirminci dönüm yılıdır.

Partilerin harp tufanı önünde devrildiği şu dağdağalı günde böyle bir idrak bahtiyarlığı gönüllerimize inşirah veriyor...

Bu gün bayramını yaptığımız Parti, halen enkazı temizlemekte olan partiler gibi, öyle bir kaç kişinin kafasından doğmuş, doktrinal bir mahiyet arz etmekten çok, kanımız ve canımız pahasına kazanılan bir zaferin şuurlu bir in'ikasıdır. Şöyle ki:

Mondros'tan sonra, memleketi işgale kalkan, düşman kuvvetlerine karşı yer yer beliren müdafaayı birleştirmek maksadı ile toplanan Erzurum ve Sivas kongrelerinden (Anadolu ve Rumeli Müdafaayı Hukuk Cemiyeti) doğmuştu.

Müteakiben 23 Nisan 1920 de Ankara'da açılan Büyük Millet Meclisinde müzakeratın bir disiplin altında cereyanı ve birlik manza-

rasının idamesi için, Mustafa Kemal ve arkadaşları tarafından, (Anadolu ve Rumeli Müdafaayı Hukuk Gurubu) namı ile bir teşekkül vü-cude getirildi ki işte şu teşekküle «Halk Fırkası»nın nüvesi nazarı ile bakabiliriz.

Büyük zaferle vatanın düşman istilâsından kurtarılması gerçekleşince, memleketin muhtaç olduğu inkılâbatı da gerçekleştirmek için açık ve ma'nalı esaslara dayanan bir fırka kurmak zarureti hasıl olmuştu. Esasen vatanın düşman istilâsından kurtarılması maksadını istihdaf eden Müdafaayı Hukuk cemiyeti ve ona dayanan Müdafaayı Hukuk gurubu mezkûr gayenin tahakkuku ile vazifesini bitirmiş olduğu gibi ayrı Rumeli ve Anadolu tabirlerine de ihtiyaç kalmamıştı.

İkinci Büyük Millet Meclisi'ni kurmak üzere intihap dairelerinden Ankara'ya gelen Meb'uslar 7 Ağustos 1923 te toplanıp res-

men kurulacak olan Halk Fırkası'nın nizamnamesini tesbite koyuldular;

9 Eylül 1923 de, yani bundan tam yirmi yıl önce bu gün, yapılan son toplantıda fırka nizamnamesi kabul edilmiş «Halk Fırkası» memleketin idaresi mes'uliyetini üzerine almış oluyordu.

Fırka velüt ve hayırlı çıktı; Milletine 29 Birinciteşrin 1923 de Cumhuriyetini te'min etti ve bu sebeple ismi (Cumhuriyet Halk Fırkası) oldu...

Bu gün Türkiye Cumhuriyeti ayrı gayrı partiler tanımıyor. Onun bir tek Partisi vardır: Cumhuriyet Halk Partisi.

Burada tek ve müteaddit partilerin faide ve mahzurları üzerinde duracak değilim. Müteaddit partilerin bir memleket için ekser ahvalde felâkete müncer olacağını biliyor, olduğunu görüyor ve hatta siyasî tarihimize tecrübe etmiş bulunuyoruz:

«İttihat» ve «İtilâf» mücadelesi nazardan kaçırılsa bile, memlekete müfid olur ümidi ile «Serbest Fırka» namı altında kurup, sarıklı tekke müdavimlerinin «Yeşil Ordu» larına alet etmek istemeleri üzerine nihayet 3-4 ay sonra kapatmak mecburiyetini duyduğumuz

fırka hepimizin hatırındadır.

Partimiz tektir; fakat vatanın en ucra köşelerine kadar uzanan «altı kolu» bu gün beşeriyetin hayranı kaldığı metin bir camia, sarsılmaz bir iman ve mamur bir ülke yaratmıştır.

Partimiz Cumhuriyetçidir... Çünkü Cumhuriyetin millî hakimiyet mefkûresini en iyi ve en emin surette temsil eder devlet şekli olduğuna kanidir ve bu kanaatla Cumhuriyeti bütün tehlikelere karşı, her türlü vasıta ile müdafaa eder.

Partimiz Devletçidir... Çünkü devletimiz fevkalâde bir surette sanayileşmeye giden harp sonu dünyasının şu seyrine uymak için hususî faaliyetleri desteklemekle beraber, iktisadî, sınıf ve içtimai sahalarda teşkilatlanmak ıztırar ve ferdî teşebbüslerin ifasına muktedir olmadıkları işleri deruhte mecburiyetindedir. İşte devletçilik bu emel ve hedefin tahakkuk programıdır.

Partimiz Halkçıdır... Yani devlet teşkilât ve mekanizmasının, ayrı ayrı sınıflara farklı surette değil, topyekûn halka müsavi surette hizmet ve menfaat arzemesi emelini güder. Bu gün Türkiye-mizde huzur ve refaha muhtaç bir

halk kütlesi vardır... Türkün hürriyet ve istiklâlini müdafaa etmiş olan bu kütle sessizce çalışmakta ve devletin en ağır yükünü taşımaktadır. İşte o kütleyle yapılacak şey şuurlu bir halkçılık politikasının tatbiki olacaktır.

Partimiz Laiktir... Yani devletin esaslarını dinî kayıt ve mülahazalarla bağlı olmayarak ilim ve tekniğin mutalarından, fert ve camianın ihtiyaçlarından almasını, akide ve diyanet meselerinde birtaraf kalmasını ister.

Partimiz İnkılâpçıdır... Çünkü Tanzimattan Meşrutiyete kadar hâkim olduğu halde memleket için müsmir olmayan ıslahatçı zihniyetten medet ummuyor. Onun gözünde ve göynündeki inkılâp, sadece siyasî ve iradî sahaya taallûk eden bir kadro inkılâbî da değil, şapkadan kıyafete, dilden duyguya, yaşayıştan düşünüşe kadar uzanan bünyevî bir inkılâptır.

Partimiz Milliyetçidir... Çünkü Türk içtimai heyetinin hususî se-

ciyelerini ve başlı başına müstakil hüviyetini mahfuz tutmasını esas sayar. Zira Osmanlı Devleti teşekkülü itibarı ile kozmopolit kalmış Türklük zaman zaman kâh Osmanlılığa, kâh İslâmîliğe feda edilmiştir.

Büyük harbin felâketi ve saltanatın ihaneti Türke benliğini duyurmuş ve yüksekliğine inanını bir iman haline getirmiştir.

Bu günkü milliyetçiliğimizin hakikî manası ile milletimizin bütünlüğünü te'min, millî menfaatleri şahsî menfaatler üzerinde tutmak ve fertler arasında şuurlu bir tesanüt yaratmaktır.

Milliyetçiliğimiz terbiyecidir, sulçüdür, insaniyetçidir ve millî hudutlarımıza münhasırdır... Türk anlamıştır ki bu alemde, hür ve müstakil yaşamak için yegâne mesnet millî kudret ve şuurdur...

Bu gün kelimenin tam manası ile Türküz, Türkçüyüz ve daima da Türkçü kalacağız...

Ahiler

IV

Terim ve Törenler

Nazmı TOMBUŞ

Sair tarikatlarda olduğu gibi Ahi tarikatının da kendine mahsus terim ve törenleri vardır. Bu bahis fütüvvetname adlı kitaplarında uzun uzadıya fakat çok karışık olarak yazılmaktadır. Bunları bütün tefer-

rüatıyla burada yazmak imkânsız olduğundan, müteaddit Fütüvvetnamelerden iktibas edilen rivayetlerin en mühimlerini kısaltarak yazacağız.

MAHFİL

Ahiler, toplantı yerlerine «Mahfil» derler. İbni Batota buna kendi diyârının tabiriyle «Zaviye» diyor. Başka tarikatların tekyesi karşılığıdır.

Mahfiller güzel Türk halıları ile, kandillerle, Irak camından yapılmış avizelerle süslenir. Ayrıca «Çırağ Paye» denilen üç ayaklı bakır bir kandel, bunun içinde fitil koymak için bir boru, erimiş iç yağ bulunur. Yanında iç yağ ile dolu ayrıca bakır bir kap, çırağ fitillerini kesmek için hususî biçim-

de yapılmış bir de makas vardır. Ahilerden biri çırağ işlerine bakar buna çırağcı derler mahfilin ortasında müsafirlere mahsus peyke vardır

Mahfillerde (Naehil ağyar nazarından mestur olarak) tarikat mensuplarının iştirakiyle ayin ve merasim yapılır. Gelip geçen yabancılara ziyafet verilir. Güzel sesli hafızlar kur'an ilâhi okurlar semâ ve raksedilir. (1)

(1) Fütüvvetnameler, ve İbni Batota seyahatnamesi S: 313

ŞECERE

Şecereler umumiyetle iki dürlüdür: 1 - Tarikat büyüklerinden her hangi birinin baba, dede büyük dedelerinin adlarını bildiren «Soy kütüğü»

2 - Yekdiğerinden ahzi tarikat ve usul eden tarikat pirleri isimleri yazılı olan «Yol kütüğü»dür

Görebildiğimiz fütüvvetnamelerde bu iki türlü şecere, yekdiğerine karıştırılarak çeşitli surette yazılmış, menkıbevi bir şekle sokulmuştur. Yalnız Ahi icazetnamelerinde pek az farklarla yekdiğerinin aynı olarak yazılan «Yol kütük» lerinin hakikate daha uygun olması muhtemeldir. (2)

Bunlardanbaşka Ahilerde bir

de fütüvvet şeceresi vardırki, bu şecere; Fütüvvet meslekinin esas ve umdelerini bir ağaç resmi ile timsali olarak belirtmektedir. (3)

Fütüvvet şeceresini fütüvvetnameler şöyle tarif ediyor:

(Selef rahimallahü taâlâ ki fütüvveti bir ağaca teşbih eylemişlerdir. Tanrı sıfatıdır, budakları enbiya sıfatıdır. Yaprakları evliya sıfatıdır. Yemişleri mü'minler sıfatıdır. Ve ol ağacın kökü tevhit ve ihlâstır. Budakları sıdk ve safadır ve ahde vefadır. Yaprakları edep ve hayadır. Ve yemişi marufetullahtır. Lezzeti kere ve sehadır. Suyu rahmeti hudadır.)

Ş E T, BEL BAĞLAMAK

(Şet) Luğatte bağlamak manasına arapça bir kelimedir. Ahilik ıstılahında ise «Kuşak bağlamak, bel bağlamak» anlamında kullanılan bir terimdir. Tarikate intisabın en önemli şartlarından biri ve birincisidir. Mahfillerde «şet» merasımı hususî toplantılarla yapılır. Ahilik

tarikatinin «Kavli», «Şazlı», Seyfi» diye ayrılan üç kolun da şet, bağlayış tarzı itibariyle üçe ayrılır. 1 - «Selman şedi» ki elif derler (i) dir. 2 - «Suheyp şedi» lâmelif derler (y) dir. Rum ehlinindir. 3 - «Yemen şedi» dirki hemzeye benzetilir (.) dir.

(2) Çorumlu dergisi S: 98-S: 1121

(3) Çorumlu dergisi S: 38 S: Fotoğraf

İŞARETLER, RUMUZLAR

Ahilikte, sual cevap tarzında bir çok muayyen ve kapalı sözler vardırki, bir kimsenin tarikatten olup olmadığını ve derecesini anlamaya yarar bunlar çok uzundur. Bir kaç misal vermekle iktifa edeceğiz.

Sual — İşaret nedir, Rumuz nedir ?

Cevap — İşaret elin tutmaktır, Rumuz üç parmağın yumuş şaha det getirmektir.

Sual — Pirinden ne gördün ?

Cevap — Taşra çık, içeri gir

Sual — Dünyada kaç müsafir vardır ?

Cevap — Dörttür; ay, güneş, yel, su birbiri üzerine dönerler.

Sual — Pir nereden kaldı ?

Cevap — Kaçan kim iskender zülkarneyn Karadenizi geçti.

Sual — Kangı kapıdan girdin, kangı kapıdan çıktın ?

DERECELER, MERTEBELER

Ahi tarikatı mensupları (eshabı tarik), (erkânı tarik) diye ikiye ayrılır yedi derecedir. Salıklar istidat ve meziyetlerine göre derecelere yükseltilir. Bu mertebeler sırasıyla şunlardır:

Cevap — İradet kapusundan girdim icazet kapusundan çıktım.

Sual — Emaneti kime teslim ettin ?

Cevap — Siz erenlerin icazetiyle şehre girdiğimiz yerde iman ehline teslim ettik.

Yâr, âgyar muayyen hareketlerden de anlaşılır. Bu hareketleri fütüvvetname şöyle yazıyor:

«Erkânda beş nişan görücek kabul etmek vaciptir. Çıkup, girince ehli erkân malum olur. Bu remzi avâma duyurmıyalar. Mani olâ. Zira bir kerre eksiklik ahkâmı tamam olur. Evvel nişan budurki, icazet istiyen yerinden kalka. İkinci nişanı; erenlere ardın çevirmeye, ardın ardın kapuya vara üçüncü sol ayağın taşra koyup çıkı, dördüncü; bir ekmeği eline alup gele, evvel sağ ayağın içeri koya»
(العارف يعرف من الاشارة)

1 - Nadüşt Muhip; Henüz tarikate intisap etmemiş fakat, mahfilere devamı ve tarikate muhabbeti olanlar.

2 - Nim tarik; yol atası, yol kardeşi tutmuş, anlardan terbiye

görmüş olan, fakat üstadı bulunmayan ve beli bağlanmamış olan

3 - Müfre—Sahip—meyanbeste; yol atası, iki yol kardeşi, üstadı olan ve beli bağlanmış şet erkânını görmüş bulunan.

4 - Başarış—Desti naip; mahfildeki hizmet erbabına nezaret eden, bunları işe alıştırmak ve yetiştirmek vazifesiyle mükellef olan nakip yardımcısı.

5 - Nakip; Mahfil teşrifatçısı

6 - Nakip el nükaba; Usul, merasim ve teşrifat da mümaresei kâmile olan baş teşrifatçı ki, yedi taifeye hizmet etmiş, bunların

adet, etvar, istilahlarına, sırlarına vakıf bulunan kimsedir. Yedi taife:

A- Mülük, Ümerâ, Vüzera, Erbabı kalem. B- Ülema, Müftiler, Kadılar, Müderrisler, Vaızlar. C- Meşayih. D- Nimet ve mal sahipleri. E- Çiftçiler, müstahsiller. F- Tüccarlar, G- Sanat ve hırfet ehli.

7 - Ahi; şeyh halifesi ve kaymakamı olanlar fakat seccade sahibi olmıyanlar. (4)

8 - Şeyh; Seccade sahibi olan mahfil reisleri.

9 - Şeyhil meşayih; Bütün eshap ve erkânı tarikatın reisi, metbuu ve mercii olan.

TARİKATA ALINMASI MEMNU OLANLAR

Ahilik, bazı meslek erbabı ile kötü huy ve itiyat sahiplerini mensubini meyanına almamaktadır. bunlar; A- Kâfirler. B- Münafikler. C - Kâhinler münecimler. D- Ay-

yaşlar. E- Tellakler. [*] F- Dellallar. G- Cüllahlar. H- Kasaplar. İ- Sayyatlar. J- Ammallar : Yani: Amel tutup bitat edenler. K- Muhtekirler, matrabazlar.

(4) Bu izahattan da anlaşıldığı üzere (Ahi) tabiri tarikatte bir mertebenin adıdır. Sonradan tarikate alem olmuştur.

(*) Fütüvvetname, Eşref Ertekin deki nushadan : eğer sual ederlerse kim bu kitap içinde dellaklere şet yoktur demişler halbudurkim şimdiki zamanda görürüz, dellakler birbirinin belin bağlarlar. Şet ve erkân davasının kılarlar. Cevap oldurkim; Muhammet Mustafanın hicretinden 827 yıl geçmişti Amasya şehrinde ehli erkân arasında - Şeyhi Şia Alâettin oğlu Lâtif - vardı, Ehli bısat ve kitap ve hikâyet han kişi idi. Ol zamanda dellakler arasında şet ve erkân söylenmezdi ol şeys zamanında Acemden bir canavar baz kişi geldi. Ol kişiye -Ahi İrakı- derlerdi. Canavarbaz Şadi, Katinde olurdu. Kastamouye şehrinde küçük Mehmet adlı bir dellak geldi ol ali iraki küçük Mehmetin belin bağladı. Küçük Mehmet Kastamonuda Pambukcu oğlunun belin bağladı. Baki dellaklerin silsilesi Ali İrakidedir. Ali İrakı canavarbazdı. [العارف يعرف من الاشارة]

TARDİ MUCİP SUÇLAR

Tarikat mensuplarından aşağıdaki suçları yaptığı sabit olanlar ve suçları üzerinde musır bulunanların (şetleri) çözülür. Yoldan çıkarılır. A- Zina, lıvata, koğculuk, münafıklık etmek. B- kibir ve aza-

met göstermek. C- Yavuz gönüllü olup saf kalpli olmamak. D- Hasut olmak, kin gütmek. E- Kastan yalan söylemek, vadinde durmak, emanete hiyanet etmek. F- Kötü gözle namahreme bakmak.

CEFNE

Cefne, Arapça lügatlerde (deveyi boğazlayıp etini çanaklar içinde nase it'am eylemek manasına dır. Ve büyük çanak, büyük taski andan on kişi doyarola) diye izah edilmektedir. Ahiler; mahfil-

lerde, şet bağlanması töreni münasebetiyle yahut arifâne yapılarak veya sair suretle verilen ziyafete ve (helva) sohbetlerine (Cefne) derler.

BİR NÂDÜŞT NASIL YOLA GİRER

Mahfilde tarikat, erkânı sıra ile yerlerine otururlar. Başarış ve nakipler vazifeleri başına gelirler. Güzel sesli hafızlar kur'an, evliya menakibi ve ilâhiler okuyarak sohbet ve sefa ederler. Sonra nakip bir tas su alarak eşikte durur. etrafına bakmaksızın yavaş yavaş edeple yürüyerek suyu şeyhin önüne getirir. (5) Ve arka üzre geri geri çekilerek eşige kadar meydanı sular. Süpürgeyi sağ

eliyle alır sol koltuğu altında tutar tekrar şeyhin önüne gelir seccade önünde bir dizini çöker, diğerini biker, efil çeker, tazim gösterir. Yine ayağa kalkar geri geri eşige kadar gider, süpürge koltuğunda ayakta durur. Bu hareketler merasimin başlangıcıdır. Mahfil olduğuna işarettir.

Bundan sonra nakip talibin sol elini sağ eliyle tutup insaf yerine varır. (Esselâmü Eleyküm ya ehli mürüvvet velkerem velsafa esselâmü aleyküm ya ehli şet

(5) Seyfeler bu suya tuz katar Fütüvvet gerbeti yaparlar.

velahd velvefa esselâmü aleyküm ya ehli kerem vessaha, durmaklığımız Tanrı için, gelmekliğimiz Tanrı için söylemekliğimiz Tanrı için işbu mü'min kardeşimiz, siz uluların ayağı toprağına gelip bu makamı insafta durmaklıktan muradı oldurkim; siz azizlerin silsilesine bağlanup, katarlarına çekilip, erkân görüp, yol sahibi olup, şahı merdan kapusuna beli bağlı kul ola, şahı vilâyet emirelmü'minin hanedanının aşıklarının hizmetkârı bu aşık hakkında ne buyurursuz) der. Mahfilde bulunan eshabı tarik (Ehlühû ve mahallühû muavafıkı maslâhat görürüz mübarek olsun) derler. Talip eshabı tarikten iki kişi yol kardeşi bir kişi yol atası ve bir ihtiyar kişiyide üstad olarak seçer. Bunlara münasıp hediyeler verir. Ve atasının önüne diz çöküp oturur. Yol kardeşlerinin biri sağa diğeri sol yanına otururlar. Ata

ile oğul sağ ellerini ileri sunup baş parmakları birbirine mukabil olarak el tutuşurlar. Sonra bir kâmil pir, nadüşte استغفر الله استغفر الله الخ töbe kıldım. Cemii menahiden) diyerek tövbe telkin eder. Ve ataya, bu kişi seni (Yol atalığa) kabul etti. Sende oğulluğa kabul etdin mi? der. Seme'na kabul ettim cevabını verir. Şöylece ahdederler:

—(Yarın hak dergâhında Peygamber huzurunda kabûl benim olursa sensiz cennete girmem eğer kabûl senin olursa bensiz cennete girmeyesin, bana şefaata kılasın.)

Bu ahd üzerine fatiha tekbir okunur, Gülbank çekilir sonra ol kâmil kişi ata ve talibin elleri üzerine bir örtü örter beyat ayetini ve buna müteallik hadiseleri okur.

(Pirinden) (ان الدين يبايون . . . الخ) yüz döndermeyesin, farzı terk etmeyesin, sünnete kâhil

—Sonu Var—

Ölsem Diyorum

Yaşar Nezihe Bükülmez

*Kaderin elinden zehir içerek
Ağlaya ağlaya cihane geldim.
Ömrümün baharı, yazı geçerek
Sürüne sürüne hazane geldim.*

*Cefadan usanmaz bu bahtı zalim,
Bin kerre ağlatır; bir kerre gülsem.
Az daha yaşarsam ne olur halim
Ömrümün kışını görmeden ölsem;*

*Baharı çiçeksiz, yazı güneşsiz
Geçen bu hayali istemiyorum;
Hazanı da geçti neş'esiz, eşsiz;
Bari kış gelmeden ölsem diyorum.*

ŞARKI

*Hastasın, muhtacı dermansın gönül
Sen, esiri derdi hicransın gönül
Ta ezelden çünkü vransın gönül.*

Zarü nalânsın, perişansın gönül.

*Gamdan, hicrandan rehayap olmadın
Pençesinden mihnetin kurtulmadın
Ağladın, yandın, sükûnet bulmadın*

Zarü nalânsın, perişanein gönül

Muasir Ahlâkın Men'şei Üzerinde Bir Tetkik

(Sayın Afet Kobak'a)

Kemal ONSUN

İnsanın ruhî hayatında olduğu kadar harici hayatında da te'siri altında bulunduğu bir kuvvet ve içtimai bir baskı vardır:

Buna ahlâk diyoruz. Ahlâk, hukuk kaideleri kadar cemiyet içinde yaşayan insanları riayete mecbur tuttuğu bir çok kaideleri ihtiva etmekle beraber hukuktan müeyyidesinin olmaması noktasından ayrılır.

Biliyoruzki, insanların kendi kendilerine farkında olmadan koyarak inandıkları bu kaideler muayyen hudutlarla çerçivelenmiş bulunuyor. Bu hududun dışına çıkmak ahlâk kaidelerinin ihlâli olurki, ona, cemiyet iyi gözle bakmaz; Bu kaideler, bütün o cemiyetteki insanlar tarafından inanılan ve kabul edilen hükümlerdir.

Yalnız, Kant tarafından kabul edilen bu fikir Hegel tarafından red ediliyor: Hegel,

«umumca kabul edilen kaidelerin ahlâki olmasını kabul edemeyiz; Zira o kaidenin umum tarafından kabul edilmesi bazan bir zaruret olur ve bazanda mücbir sebeplerden neş'et eder: Ezcümle, vahşiler arasında mubah ve belkide ahlâki olan çocuklarını öldürmek, kabileler arasında kan davası gütmek gibi hareketler ve kaidelerle bu günkü medeni milletler arasında bile cari olan idam, sayın istismari, sınıflar arasındaki müsavatsızlık gibi kaideler hepimizin vicdanlarını sızlatıyor» diyor.

Görülüyorki, ahlâk mefhumu ve prensipleri için ne menşe ve nede katiyet ifade etmek mümkün değildir. Biz burada sadece ilmi bakımdan bu yolda ileri sürülen fikir ve konmak istenilen kaideleri hulâsatan zikr etmekle iktifa edeceğiz.

İnsanların cemiyet halinde

yaşamağa başladığı zamandan beri cemiyet hayatını tanzim eden ahlâk kaidelerinin tekemmül ettirilmesi ve yeni bir ahlâk sistemi vazedilmesi münakaşa edilmiş ve bunun üzerinde de bir hayli mesai sarf edilmiştir. Lâkin, nasıl bir ahlak sistemi konulmalıdır? bu suale müttehit bir cevap silsilesi bulunamamış ve mühtelif devir ve çağda bilginler bu vadede uzun uzun mütalaalar serdederek fikirler ileri sürmüşlerdir. Hatta bu gün müsbet ilimler sahasında fevkalâde ilerlemiş bulunan medenî milletler bile beşeriyeti yeni ve ilmi esaslara müstenit bir ahlâk kaidesine kavuşturmamışlardır. Halbuki, tanzim edilmiş bir ahlâka ne kadar ihtiyaç vardır; Bir bilginin dediği gibi: öyle bir ahlâki, muasır ilimler gibi dinî eknomlardan ve metafizik efsanelerden âzade olmakla beraber muasır insan ve onun tarihi hakkındaki malûmattan alınan yüksek hissiyattan ve necip ümitlerden mülhem olsun.

«Darvin hayat mücadelesi nazariyesinde kavilerin zayıfları imha etmesinin bir tabiat kanuu olduğunu söylüyor ve bunun yanı başında da nev'in fertleri arasında da bir mütakabil yardımın, bir

teavünün mevcudiyetini kabul ediyor. İşte bu sebepledirki, mücadele bir nev'in inkişafına ve bir diğerinin mahvına sebep olmasına mukabil teavün, nev'in inkişafını mucip oluyor. Bu teavün, öyle bir histirki, egoizmden daha ileride ve belkide analık hisleri gibi veya daha yüksek bir altruist düşünce ve bir sempati saikidir. İşte Darwin, ahlâkın mebdeni, vicdanı sırf bu saikte bulmaktadır. Buna göre: fertler, nev'in bakası için nefislerini feda etmekte zerre kadar mahzur görmemişlerdir. Şu halde, tabiat bu hissi fertlere nev'in hesabına telkin ederken ahlâkın ilk temellerini atmış buluyor.

Ahlakın temellerini ilk tabiatı arayan ve bir takım metafizik faraziyelerle onu kuvvetlendirmeye çalışan amprik felsefeye karşı tekamülcüler hayvan neveleri arasında bile büyük bir mücadele olduğuna göre yüksek hissin tabiatı ve metafizik faraziyelerden neş'et etmesi hiç bir vakit doğru olamaz dediler ve ahlâkın tabiatı değil cemiyetten geldiğini ve bütün kaidelerin cemiyet tarafından konulduğunu izah etmeğe çalıştılar. Her ne kadar tekamülcüler, insanlar ara-

larında vaz olunan bütün kaidelerin payidar olmayacağı ve hatta birbirini mütezat bulunduğunu kabul etmekte, bilfarz komünizmin, anarşizmin müvaffak olamayacağına inanmakta ısrar etmelerine rağmen ahlâk kaidelerinin tabiatı değil cemiyetten, ilimden geldiğinde ısrar ediyorlar. Metafizikten doğacak ahlâk kaideleri hiç bir zaman insanı takyid edemez, onlar sun'idir diyorlar. Kand, «öyle hareketleki bu hareketin herkes için bir nümune, bir prensip olsun.» derken hiç bir vakit ilâhi bir kuvvete istinad veyahutta her hangi meçhul bir kuvvetten istiane etmiyor yalnız, beşerin hareketini ye kendisini kendisine nümune itti haz ediyor. Nitekim vazifeye verdiği kıymet te aynıdır: O, insanlığa sırf kendi hareketiyle hitap ederek «Herçibat abat neye mecbursan onu yap! «diyerek vicdan ve hareketler arasında bir ahenk temin etmiştir.

Muasır ilim Schopenhauer'la birlikte Kantın bu ahlâk düsturuna hücum etmeye başladı. Lâkin o, dinî ahlâk gibi Tanrının emrini, muayyen bir zümreye hitap eden bir dinin, bir inanış emirler silsilesini taşımadığı için yapılan hücumlar tesirini bütün şiddetiyle

gösteremedi.

Darvin inkişaf ve tekemmül nazariyesini kurduğu zaman hatıra defterine «benim bu nazariyem, felsefi düşüncelere yol açacaktır diye yazmıştı vakıa öyle oldu: yalnız biyolajik bakımdan nazariyesini ileri süren Darwin bilâhare kendisi de «ahlâk hislerinin menşei» ne dair yazdığı eserinde ahlâkın menşei tetkik ve Sheftesbury ve arkadaşlarının açtığı çığırda yürümüş ve vazifeyi uzun uzun anlatmıştır. Darvine göre ahlâk hislerinin menşei cemiyettir. Bir insan doğduğu zaman ahlâk hisleriyle mütehassis değildir. O, ancak cemiyetten bu hisleri alır. Bu noktadandırki, Darwin Kantdan ayrılıyor ve babalık ve analık duyguları gibi zekâ ve lisan duygu ve melekeleri de her hangi bir hayvandan insan kadar tekemmül edebilseydi ahlâk hisleri de o derece insana yaklaşırdı diyor. Zira; Darvine göre: hayvanlar arasında bile topluluk bir teavün ve binnetice ahlâki doğuruyor. «Toplu bir halde yaşayan hayvanlar belki eğlence zamanında birbirlerine yardım etmezler fakat tehlike ve felâket esnasında birbirlerinin yardımına koşarlar.» Diyor ve av vesair hallerde

müteaddit hayvanların vaziyetlerini izah ve tahlil ediyor bununla toplulukta yaşayan hayvanlarda bile müşterek bir vicdan ve hissin ve binnetice ahlâkın mevcudiyetini anlatmak istiyor. Nitekim Herbert spenser de Principles Of ethic adlı eserinde hayvanların vicdanından uzun uzun bahs etmiştir. İnsanlara gelince: insan ahlâkiyatı da hayvanlara benzemekte ve onlar gibi menşei topluluktan almaktadır her ne kadar hayvanların topluluklarında cinslere göre bazı ayrılıklar ve hususiyetler göze çarpmakta isede insan cemiyetlerinin de bunlardan bir çoğuna benzeyen müşterek vasıfları taşıdığını isbat eden Darwin, misal olarak amele araların çalışmayanlarını öldürdüklerini zikrederken buna benzer insanlar arasında konulan bir takım kaideleri ezcümle Tevratın vazettiği diyeti ve diğer taraftan bütün zulme karşı hilmiyetle mukabeleyi tavsiye eden hristiyanlığı, hatta bunun esas olan budizmi ve onun vazettiği her türlü fenalığın affı düsturlarını misal getirerek izah ediyor. Bu suretle Darwin ahlâkın menşe ve inkişafını müşterek bir unsur olarak cemiyetçilik insiyakında bu-

luyor ve insiyakın ne demek olduğunu izah ediyor. Biz, burada umumi ahlâk prensiplerinin tetkik ettiğimiz cihetle. «Insiyak» üzerinde durmıyacağız.

Metafizik ahlâka yapılan hücumda bilhass «Acaba insanlar niçin sırf zekâsiyle bulduğu kaide ve neticelere, ahlâk kaidelerine ittaat etmek mecburiyetini kendilerinde buluyorlar, bu mecburiyet duygusunun menşei nedir? bu duygu nereden geliyor?» İşte Kant da buna cevap veremiyor ve uzun bir mesaiden sonra ahlâkın mebdini izah edemediğini itiraf ederek onun ilâhi olduğunu kabul etmekten başka çare bulunmadığını söyleyerek işin içinden çıkıyor.

Orta çağlarda tabiat henüz lâyıkıyla tetkik edilmemiş ve tabii ilimler çok kısır bir vaziyette bulunduğu için ahlâkı da tabii ilimlerle muvazi olarak yürütemiyorlardı. Onlara göre: hayat, nefsi düşünerek yaşamaktan ibarettir. Tabii olan bu halin haricine çıkabilmek için fekat tabii bir kuvvetin müdahalesi zarurî idi. Bu düşüncenin pek tabii bir neticesi olarak da başkaları için nefsinin feda etmek bir faziletti. İşte bu fazilettirki, cisme ruhun ve

maneviyatın bir galebesi sayılıyor ve bir haslet olarak kabul ediliyordu.

Lamark ve Darvinden çok evvel Bacon, Instaurtion magna isimli eserinde «bütün varlıklar bir kendi nefislerine, bir de mensup olduğu cemiyete karşı temayül gösterirler. Fakat cemiyete karşı gösterdikleri temayül nefislerine karşı gösterdiklerinden daha üstündür ve ancak bu sayededirki, nefislerinin muhafazası te'min edilmiş oluyor.» Diyerek cemiyet fertlerin yerlerini ve ferdin hayat ve hissiyatında cemiyetin mevkini izah etmiş oluyordu. Cemiyetin bu vergisi insanlar üzerine müessir olmadan hayvanlar arasında mevcut bulunuyordu. Çok ince tetkikler göstermişti ki, maymunlar arasında iyi bir cemiyet, hele çok sıkı bir âile bağı mevcuttur: Bunların, bir birleriyle yaptığı kavgalar parçalayıcı değil ancak münazaa şeklindedir. Hatta ihtiyar baba maymuna yapılan hürmet şayanı hayret derecedir. Bundan başka bu gün bile en yırtıcı hayvanlar hem cinslerini parçalamıyorlar.

Görülüyorki hayvanlar arasında da bir cemiyet hayatı ve onun vazettiği bir çok kaideler

vardır.

İlk insan zümreleri hayvanlardan büyük dersler almışlar, belkide cemiyetin esasını oradan alarak kurmuşlardır. Bu gün, eski devirlerden kalma resim, heykel gibi (iptidai de olsa) onların duygularını temsil eden esaslara bakacak olursak hep hayvanların mevcut olduğunu ve hele mithologie de yine bir çok hayvanlara rasgeliyoruz hatta insanlar açlık zamanlarında hangi ağaçların meyvelerini yiyeceklerini yine maymunlardan öğrenmişlerdir keza bu gün en modern kanunların bile kabul ettiği: «âile birliğinin reisinin koca kalması..» hayvanların en esaslı kaidelerinden biridir: yuvasında yavrusunun yetişmesiyle meşgul olan dişi leylek her seferinde yuvaya ihtiyaç olan maddeyi getirmekte olan erkek leyleğin her gelişinde derhal ayağa kalkar ve onu selâmlar. Şu başit misallerle anlaşılıyorki, insan cemiyet telakkisini ve «ben» in «biz» içinde erimesini hayvanlarla birlikte yaşayarak ilerletmiş ve tekâmül ettirmiştir. Bu erime, bu hayat telakkisi Kantın Inperatif catagorie sidir ki, ahlâkın ilk nüvesi, ahlâki düşüncenin başlangıcıdır.

—Sonu Var—

Çorumun eski çocuk oyunları

NAÇ OYUNU

Lütfi ÖNSAL

İki üç veya dört çocuk tarafından oynanır. Bu oyunu oynayan çocuklar ellerine oyundan önce tedarik ettikleri yassı aynı zamanda düzgün atıp fırlataabilecekleri büyüklükte naç taşları ile toparlak yani küre biçiminde bir taş yahut taşların vurulduğu zamanda dayanabilecek kısa ve bodur bir kemik

[Naç kış (2) kır üç · kırk dört kırkbeş kırkaltı kırkyedi kırkseki kırkdokuz elli bahası belli ala dana kara dana şükür bizi yarada, innela, incik hala değirmenci konyala, aynız buynuz kız bimurt iki murt üç murt dört murt beş murt altı murt yedi murt sekiz murt dokuz murt on murt commurt çık git kör murt esesine mesesine tütün koydum ali dayının kesesine herru merru çık git körro.]

(1) Tuyumlamak. Ezber etmek, hıfz etmek.

(2) Kış; ayak

Dikilen kemiğin iki iki buçuk metre öütesinde bir çizgi çizilir oyuna başlamak zamanı geldiğinden ve her çocuk hazır bulunduğuandan ilk defa naç taşını hodağın yanına yakın atabilmek için açık göz oyuncularından birisi bağıırır ökcülüm arkasından diğeri ortancılık diğeri ankarlayım obir diğeri bunlardan aşağı durmamak için ankarlanın ardıyım diyerek oyuna başlanır. Bazan ben söyledim sen söyledin diyerek naç taşının ilk önce atılması için aralarında münakaşalar bile çıkar fikirler birbirini tutmadığı ve sözü tesirli bir çocuk bulunmadığı takdirde oyun da bozulabilir. Ökcülüm diyen çocuk elindeki naç taşını dikilen hodağa değmemek üzere atar sırasile her çocuk naçını hodağa yakın durmak üzere atarlar hodağa en yakı kimin ise o oyuna ilk başlar dikili bulunan hodağa naçların değmemesi gerektir. Değerse tekrar çocuğun atması veya bütün çocukların naçları yeniden atması icabeder. Yakın anlaşamamazlığı bozan olurki saatlarca devam eder. Hodağa en yakın naç olan çocuk naçını eline alarak arkadaşların naçlarına teker teker vurarak söylece sayar naç kış kırk üç şimdi naçların sayımı bitmiştir. Sıra

ortada dikili hodağa gelmiştir. Ona da bütün şiddet ve kuvvetiyle vurur fırlamasın ve çok gitmesine çalışır. Fırlayan kemik eski yeriyle durduğu yer arası ayakla sayılmağa başlanır. Kırk dört 45, 46, 47, 48, 49, 50 bahası belli ala dana kara dana şükür bizi yaradana hodağa gelindiğini kabul edecek olursak tekrar arkadaşlarından birinin naçına vurmak lâzımdır. Üçüde önceki kalede yan yana olduğu için isabet çok zaman vakidir. Ve sayar innala incikhala değirmenci ondan sonra yine hodağa atar. Vurursa saymağa devam eder. Fakat ekseriyetle isabet vaki olmaz artık ikinci yakın olan çocuğa sıra gelmiştir. Yakınında bulunan naçlardan o da başlar. Naç gış hodağa yakın naça atarak 43 der ondan sonra hodağa vurarak arkadaşının saydığı gibi devam eder. Böylelikle her dört çocuk ilk önce hodağa yakınlık yönünden sıra ile atarak ve vurarak oyuna devam edilir. Her çocuk hangi sayı ve deyimde kaldığını bizzat beller ve diğerk çocuklar onu kontrol ederler. Oyundan çıkan çocuk böbürlenerek diğerk arkadaşlarını seyrederek ve hakem olur. Oyunun bozulmamasına çalışır. Diğerk çocuklar devam ederler. En sona kala-

çak olan çocuk cezasını çekeceği için elinden geldiği kadar oyunu kazanmağa ve bitirmeğe çalışırlar. En sona kalan çocuk şu cezayı çeker: İlk defa çıkan çocuk eline naçını alır. Ve sona kalan çocuk bacaklarını ayırarak arasına hodağı diğer galip gelen çocuk naçı ile vurur ve arkaya geri geri kaçar. Malûp çocuk hodağı getirip yerine dikmeğe ve kaçan çocuğu yakalamağa ve tutmağa çalışır. Tuttuğu yerde sırtına bindirir ve kaleye kadar getirir galip çocuk bundan

son derece kıvanç duyar ve bir takım şaka ve lâtifelerle kaleye varır. İkinci ve üçüncü galip çocuklar da bu şekilde malup olan çocuğun sırtına binmek suretiyle oyuna nihayet verilir. Bazan bu binme yerine sırtına vurmada olabilir. Gerek binme ve gerekse yumruklamada malup çocuk hodağı koşarak getirirken galip çocuğun geri geri kaçmasına dikkat etmesi lâzımdır. Dikkatsiz çocuklar bu yüzden çok zopa yemek veya binilmek zahmetine katlanırlar.

Cönlüklüden Derlemeler :

Sivastapul Destanı (1)

Derleyen : Eşref ERTEKİN

1

Sene bin ikiyüz altmış dokuzda
Uyandırdı gaflet Âli Osmanı
Gel serdari Ekrem ey Ömer paşa
Cemeyle askeri tiği temrani

2

Allahümme barik bizdedir nusrat
Vakitler tamamdır kalmadı müddet
Tefzirin kavlince islâmda kuvvet
Lik padişahim harbi ilânı

3

Gazi penahi Abdul Mecit han
İki ismile fethi nümayan
Encami çıkınca kılıçlar kından
Çok insan dökicek honi revani

4

Sancağı çariyar ve Fethin nasip
İslâmi askere yardımcı habip
Zi kuvvetin esedullahi galip
Şerefi islâmü nuri rahmani

(1) Sivastapula dair bir başka destan - Çorumlunun 24 üncü sayısında neşredilmiştir.

5

Ömer paşa derki ey rusiyeli
Yerinden oynadı dünya temeli
Destime almışam tam dört düveli
Gel rüsvay olmadan haddini tanı

6

Rusyalı dediki ey Ömer paşa
Cemetsen başına askeri dünya
Kazak inadı var bende evvelâ
Kabul etmem tanzimatı mizanı

7

Ömer paşa derki gel itme inad
Kuş olsanda sana açtırmam kanat
Dört düvelden bana hazırdır imdat
Yeniden seyreyle nuhu tufanı

8

Rusyalı dediki at sürmeyin çok
İngilizle Fransadan pervam yok
Yıldızda hisap var askerime yok
Süngü ile durdururum asmani

9

Ömer paşa derki gelür serine
Edebini takın otur yerine
Beş nefer katarım on nefrine
Her biri bu vaktin rüstemi sani

10

Rusyalı dediki eylemem beli
Elbet ölür varsa gelen eceli
Gerek timur kapu gerek rumeli
Askerile donadırım her yanı

11

Ömer paşa derki gelme beriye
Beş defa hamlettin Silistiriye
Rusvay oldun kaçtın yine geriye
Arap tabiyesinden yedin Fişani

12

Rusyalı dediki denizçe girdim
Uçalabandeli tapu çevirdim
Sinup limanına bir ateş verdim
Asümane çıkırtı tozu dumanı

13

Ömer paşa derki kahbelik senden
Lağamlâ hırsızlık her işin andan
Yüz bin asker senden elli bin benden
Kuralım seninle mertce meydanı

14

Rusyalı dediki çıksa can tenden
Belki muradımı alamam senden
Bu kadar çalıştın ne aldın benden
Daha kesilmedi dizim dermanı

15

Ömer paşa derki işte bu isbat
Şekvetilde Selim paşayı hayat
Gitti elden çatanile kalafat
İsmail paşadır cenk kahramanı

16

Rusyalı dediki duyuldu elbet
Bir fırsandın düşürürüm akibet
Ayaz sofya içre okutmak niyet
Bucık kırımında avadirani (2)

(2) Ermeni dilince İncilin adıdır.

17

Ömer paşa derki pek oldun rüsva
Balıklı elmalu gözleve hatta
İngirman Melegof bendedir hâlâ
İslâm okur camilerde kur'ani

18

Rusyalı dediki ne bu macera
Ölünceye kadar etmem mudara
Zencir gerdim vermem bir dane zahra
Killete düşürem o âsitani

19

Ömer paşa derki kâdirdir yezdan
Çok acele etme alurum sizden
Ümidin kesildi Kara denizden
Vardın bir körfezde ettin iskâni

20

Rusyalı dediki duyuldu adın
Senin benimle nedir inadın
Çünkü her taraftan gelür imdadın
Şimdi biz fehmettik yahşi yamanı

21

Ömer paşa derki be şaşkın deni
Kuşattım askerle sağile solu
Gel vir tatlılıkla Sivastapulu
Dört düvel üstüne eder cevlanı

22

Rusyalı dediki ne bu alâmet
Vermem sana kopmayınca kıyamet
Hisapsız top ile verdim metanet
Kuş olsan uçmanın yoktur imkânı

23

Ömer paşa derki ey kalbi hain
Üç düvel üstüne eyledim tâyin
Bende merdlik vardır hazır ol yarın
Görelim ne yapar yezdani gani

24

Rusyalı dediki işte ben varım
Askerle hınca hınç doludur Kırım
Ne zaman istersen gelin hazırım
Niçün taşımalı çıkacak canı

25

Ömer paşa derki yedinmi sille
Yağmur gibi yağdı başına gülle
İngiliz Fransız Sardünya bile
Çevirdi salkım topi havanı

26

Rusyalı dediki vermedin haber
İki taraftanda oldu çok keder
Lağam attım telef oldu çok asker
Kuş gibi göklerden geldi fiğani

27

Ömer paşa derki nedir niyetin
Mençikofla senin eski adetin
Yirmi bir gemidir telefiyetin
Gorçikof deldirdi ittin ziyanı

28

Rusyalı dediki bumıydı kastın
Şimdi kılıcını meydana astın
Kuvvet metanet verince bastın
Olzaman binaye verdin suzani

29

Ömer paşa derki gitti kanat kol
Rü'ya oldu sana bu Sivastapul
Yaktınsa yaptırırım küçük İstanbul
Su getirür Sultan Mecit zemani

30

Rusyalı dediki vardır kuvvetim
Böyle değil idi benim niyyetim
Andan başka benim çok memleketim
Bir yan yeter yıkılırsa bir yanı

31

Ömer paşa derki varmi haberin
Artık bu tarafta kalmadı yerin
Telef oldu şu kadar bin askerin
Kan kesildi Sivastapul limanı

32

Rusyalı dediki ey Ömer paşa
Bu kadar kastımız nedir bu dâva
Yoruluncaya kadar ederim gavga
Kolaylıkla size etmem emani

33

Ömer paşa derki ettin kararı
Bu dağvada çok çekersin zararı
Üç düvel üstüne cenk kumandarı
Omenlikli Ahmet paşa arslanı

34

Rusyalı dediki gelme bu yana
Çok can telef olur söyleyim sana
Kırım kalesine uç alabanda
Top dizdim gözedir gelen düşmanı

35

Ömer paşa derki ey şaşkin ahmak
Kalmadı kıl kadar sende tutamak
Osmanlı askeri çekmedi çakmak
Tire pola dikeceğim nişanı

36

Rusyalı dediki nedir bu meram
Nedir bu alâmet nedir bu hengâm
İcra olunacak vakitler tamam
Yakamazsam cızladırım ummanı

37

Ömer paşa derki hiç durmaz dilin
Sivastapul gitti kırıldı belin
Ne ayağın tutar şimdi ne elin
Felek orta yerden kıldı urğanı

38

İnşaallah daha ederiz bayram
Şükür bu suretle bulduk ihtişam
Bin iki yüz yetmiş ikide tamam
Radi söyledi işbu destanı (3)

(3) Bu destan şuaradan Eğinli Mehmet Rad efendinin olduğu anlaşılmıştır.

Çorum eski yemek ve mutbahları

II

Mutbah Eşyası

Nazmı TOMBUŞ

Anadolunun her tarafında olduğu gibi Çorumda da mutbah eşyası bakırdan yapılmış çeşitli kaplardan ibarettir. Bakırcılık sanatı Çorumda ötedenberi inkişaf etmiş bir haldedir. Civar vilâyetlere bakırdan mamül âvani ihracatı bile yapılmaktadır. Bu kaplar dövme bakırdan kalın ve çok sağlam olarak yapılır. İki üç yüz senelik mazisi olan bakır kaplardan sapa sağlam duranları ve elyevm kullanılanları vardır.

Biz yalnız Çorumda şekil ve isim hususiyeti taşıyan mutbah eşyalarını yazacağız.

Tencere ve kazan :

Çorumda tencere tabiri kullanılmaz, küçük, büyük bu cins kapların topuna birden (kazan) derler. Kazanlar, büyüklük ve biçimlerine göre çeşitli ad alırlar.

1 - Çay kazanı (1); İki tarafı kublu çamaşır suyu, bulgur kaynatmağa, büyük toplantılarda ve bilhassa köy düğünlerinde keşkek pişirmeğe vesair bu gibi işlere yarayan büyük kazan.

2 - Banma; çay kazanından bir az daha küçük; alt tarafı melun şapka gibi yuvarlak kazanki; bunda çamaşır kaynatılır, pekmez bulanır, daima karışması lâzım gelen şeyler pişirilir.

3 - Kuzu kazanı; bütün kuzu pişecek büyüklükte olan kazan.

4 - Küpeli kazan; Kuzu kazanı büyüklüğünde iki tarafı kulplu kazanki; bunda ekseriya süt pişirilir.

(1) Ekseriya çamaşır işlerinde kullanılan bu kazanların göçebe hayatında çamaşırın dere kenarlarında yıkanmakta olmasından bu adı almış olması ihtimali vardır.

Masaflar :

Çorumda tepsiye masaf derler büyüklüklerine ve kenar yüksekliklerine göre ad alırlar.

1 - Baklava masafı; kutru 80 santimlik büyük tepsi

2 - Börek masafı, baklava masafından küçük orta büyüklükte tepsi

3 - Mantı masafı, börek masafından daha küçük ve kenarları yüksekçe olan tepsi

4 - Divan sinisi; yemek sofrası olacak etrafında sekiz on kişi yemek yiyecek büyüklükteki en geniş tepsi

leğenler :

Bildiğimiz karavana şeklinde bakırdan yapılmış muhtelif büyüklükteki kaplara ileğen (Leğen) derler.

1 - Bağ ileğeni; kürede yani pekmez ocağında pekmez pişirmeğe yarayan büyük leğen.

2 - Çamaşır leğeni; bağ leğeninin küçükü

3 - Aş ileğeni karavana büyüklüğünde küçük leğen

4 - El ileğeni; el yıkamağa mahsus, malûm ve maruf şekildedeki peçeli leğenler.

5 - Culuk (2) kazanı; Bütün bir hindi pişecek genişlikte kazan.

6 - Helva kazanı; ale'ade yemek tenceresi büyüklüğünde fakat dibi banma gibi yuvarlak olan tencere. Meyane yapılırken (3) un ile yağın karıştırılmasında alt tarafının yuvarlak olması kolaylık temin eder.

7 - Keklik kazanı; En küçük tencere,

8 - Kuşane tam üstüvane şeklinde tencere.

Kapaklılar:

1 - Çorumda bakır yemek tabaklarına yani sahanlara kapaklı derler bu tabakların üzerinde yine bakırdan kapakları bulunması bu adla anılmalarına sebep ola bilir. Yuvarlak veya beyzi biçimde yapılırlar.

Yalnız mıklama kapaklı diğerlerinden farklıdır. Bunun kenarlarında ateş üzerinden kolayca alınması için iki kulak vardır. Aynı zamanda diğerlerinden derindir.

Ağız kapaksız büyükçe sahanlara ise tepsi derler.

(2) Culuk — Hindi

(3) Meyane; unla yağ karıştırılarak helva yapmak için kıvam haline getirilen madde.

Tavalar :

Büyükliklerine göre yağ tavası, mayalı tavası gibi isimler alırlar. Bunlardan hususi karekter taşıyan yalnız mücmer tavaştır. Bu tavanın altında yağların birikerek göllenmesi için beş altı tane yuvarlak çukurlar bulunur.

Muhtelif eşya :

- 1 - İlistir. Bakır süzgeç,
- 2 - Helke; Bakır kova
- 3 - Tokat helkesi; küçük kova, ekseriya bununla sulu yemekler bir yerden diğer yere naklolenur.
- 4 - Ok; Uzun ve ince oklağı ki; bununla gayet ince ve geniş baklava yufkası açılır.

5 - Bisürgeç; Tandırda yufka ekmeği pişerken saç üstündeki yufkayı çevirerek pişirmeğe yarayan bir metro uzunluğunda beş altı santim eninde ince tahtadan yapılmış sürgü.

6 - Ersin. Yufka ekmeği yaparken hamur kesmeğe ve herhangi bir kap içindeki donmuş yağı keserek çıkarmağa yarayan el ayası genişliğinde sapı uzunca keskin demir parçası. (4)

7 - Güğüm; su testisi makamında kullanılan malûm bakır kap

8 - İteği; yufka ekmeği yaparken yufka açılan tahtaların altına serilen sergi ki, uğra ununun saçılmaması ve zayi olmaması için kullanılır. Ekseriya şaplanmak suretiyle dibağat ettirilerek at derisinden yapılır.

(4) Ayrıca birde föllük ersini) vardır. Ateşte kızdırılarak öllüğü yani küçük çocukların bez yerine altına konulan kırmızı toprağı ısıtmağa yarayan daha büyük demir parçasıdır.

— DÜZELTME —

Yanlış	Doğru	Sayfa	Sütun	Satır	Sayı
Ocak köşesi :	Ocak eşeği	1203	0	26	40
Ocak eşiği :	Ocak eşeği	1203	2	27	40
İski :	Eski	1204	1	12	40

(Çorumlu Maniler)

Derleyen : Eşref ERTEKİN

1195

Gedersem söz olmasın
Mangalda köz olmasın
Seni benden ayıran
Can verüp kurtulmasın

1196

Gece gündüz ağlama
Seller gibi çağlama
Hak kerimdir gül yarım
Dertli sinem dağlama

1197

Gerçektir biriz yaşta
Aşk esri var başta
Sakın ahimi alma
Ah eser eyler taşta

1198

Gel sobamız yakalım
Keyfi keyfe çatalım
Kuş tüyünden döşeğe
Sarılalım yatalım

1199

Hay ne söyler ne söyle
Gözlerin gel gel eyler
Bu gidişle sevdiğim
Aşkın beni deleyler

1200

Hay güleser güleser
Zülfinde güller eser
Yarimin gerdanini
İncitmesün yeleser

1201

Hay gülderen gülderen
Güller verüp güldiren
Yarimidir gölgemidir
Şu bahçede gül deren

1202

Hicran ölmeden beter
Yaktın yüreğim yeter
Yarım sensiz dünyayı
Bu aşık kulun nider

1203

İraflarda bal kabak
Gerdanı altın tabak
Horuz çenen çekilsin
Cek cekten maldın sabak

1204

İstanbulu öğerler
Soyun öğme gülerler
Kaçma civanım kaçma
Öldürmezler döğerler

— Sonu Var —

Çorum Haberleri

C. H. P. Kuruluşu yıl dönümü :

Soysal ve siyasal ileri hamlelerinde daima nurlu bir mürşid, ışıklı bir öncül olan Cumhuriyet Halk Partisi kuruluşunun yirminci yıl dönümü 9/Eylül/1943 perşembe gününde Evimiz salonunda içten gelen sevgi ve saygılarla kutlanmış, günün değer ve önemini belirten söylevler verilmiş bu vesile ile de Parti Şeflerimize saygı ve bağlılık duyguları sunulmuştur.

Çorum şimendüfere kavuşacak:

Parti Müfettişimiz Sayın Bay Hıfzı Uğuz Bekata ile birlikte şehrimize gelen Şimendüfer tetkik heyeti Çerikli — Sungurlu — Alaca ve Çorum suyunu takiben Me-cidözünden Amasyanın Kayabaşı istasyonuna bağlanacak olan demir yolu işleri üzerinde incelemeler yaparak tekrar Yozgada müteveccihen hareket etmişlerdir.

Parti Müfettişimiz Çorumda:

Partimiz Müfettişi ve Ankara Meb'usu Sayın Bay Hıfzı Uğuz Bekata 17/9/943 cuma günü şehrimizi teşrif buyurmuşlardır. Sayın Müfettişimiz Parti ve Halkevi işleri hakkında ilgililerle görüşmeler yapmış, icap eden direktifleri verdikten sonra ertesi günü tekrar Yozgada azimet buyurmuşlardır.

Yeni Valimiz geldi :

Dahiliye Vekâleti Mahallî İdareler Umum Müdürlüğüne tayin buyrulan Sayın Bay Muzaffer Akalının yerine Dahiliye Vekâleti Mahallî İdareler Umum Müdürü iken Vilâyetimiz Valiliğine tayin buyrulmuş olan Sayın Bay Saip Örgü 26/9/943 pazar günü saat yirmide şehrimizi teşrif buyurmuşlardır.

Eski ve yeni Valilerimize yeni ödevlerini kutlar başarılar dileriz.

— 1242 —

MES'UL MÜDÜR : NURİ UĞUR

— Çorum Vilâyet Matbaası —

ÇORUMLU

Çorum Halkevi Dil ve Edebiyat Şubesi Tarafından
Ayda Bir Çıkarılır

Kuruluşu : Nisan 1938

SAYI : 42

1 II Teşrin 1943

Basıldığı yer : Çorum Vilâyet Basımevi